www.turkishstudies.net/education

Turkish Studies - Educational Sciences

eISSN: 2667-5609

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

Sponsored by IBU

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Resim-Metin İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi

The Evaluation of the 7th Grade Social Studies Textbook in terms of the Picture and Text Relationship

Zafer Çakmak* - Turan Kaçar**

Abstract: Textbooks can be defined as an important resource that is among the educational and training tools of students. If the textbooks are prepared at a level that can attract the attention and attention of the students according to the grade level, and can be completed with the appropriate pictures and texts, they can serve the intended purpose more. The aim of this study is to determine the relationship of the pictures in the 7th grade social studies textbook, which was taught by the Ministry of National Education (MNE) in the 2019-2020 academic year in Turkey, with the texts. This study was carried out as a qualitative research and in this study, document analysis technique was used. With this study, expert opinions were consulted in order to examine the 10 pictures and texts in the 7th grade social studies textbook in terms of the picture-text relationship. In line with this study, the criteria determined to examine the picture-text relationship were prepared by the researchers in line with the relevant literature and expert opinions. The data obtained in this study were analyzed by descriptive analysis method. As a result; The selected images are sufficiently supported in the text, all the pictures are compatible and relevant to the text and can attract the attention and attention of the students. The pictures are in a level that can make the student think mostly on the text and all the figures used in the pictures overlap with the text. Attention was paid to the ground-fund relationship in all pictures and texts. However, pictures are partially clearly perceptible, partially permanent in memory, and a significant portion of the pictures do not contain any textual explanatory information.

Structured Abstract: Introduction: According to Gülersoy (2013), the textbook is one of the tools used in the course and which is the basis for the development of the course, and the textbook is a basic resource that is prepared for the teaching of a particular course and for students at a certain grade level, whose content is suitable for the curriculum, has been examined and approved. According to Şahin (2004), the first issue that comes to mind in the environments where educational problems have been handled since the 1900s has been textbooks, and textbooks are one of the basic elements of the education programs and the most important pillar of the bridge between the education program and the student. According to Mentiş Taş (2007), textbooks play a very important role in transferring the content of curriculum to students. According to Gök (2003), textbooks have the power to directly affect the learning-teaching process. According to Delice, Aydın and Kardeş (2009), textbooks are written teaching tools that have content suitable for the objectives and

* Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Prof. Dr. Fırat University, Faculty of Education, Department of Social Sciences and Turkish Language Teaching
ORCID 0000-0002-0612-814X
zcakmak@firat.edu.tr

** Dr. Öğretmen, Gazi Ortaokulu, Milli Eğitim Bakanlığı
Dr. Teacher, Gazi Secondary School, Ministry of National Education
ORCID 0000-0001-8390-7262
kacarturan21@gmail.com

Cite as/ Atıf: Çakmak, Z. & Kaçar, T. (2020). 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi, *Turkish Studies - Education*, 15(3), 1629-1649. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.43268>

Received/Geliş: 30 April/Nisan 2020

Checked by plagiarism software

Accepted/Kabul: 21 June/Haziran 2020

Published/Yayın: 25 June/Haziran 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

CC BY-NC 4.0

achievements specified in the curriculum, help teachers to perform classroom activities and are widely used in educational environments. According to Demirel and Kiroğlu (2019), the textbook is a printed teaching material prepared for learning purposes and prepared in accordance with the objectives, content, teaching-learning process and assessment and evaluation dimensions in an educational program.

Literature Review: According to Ayhan (2010), the visuals in the textbooks should be compatible with the text. According to İşcan (2004), the illustration should be related to the text and should have the quality to attract the attention of the children. According to Şahin (2014), in order for visual elements to effectively support the content of the text, the places where text and visuals are used must be consistent, and the inclusion of unrelated texts or visuals between the text and the visual items that support it reduces the effectiveness degree, so the text and visuals must be arranged in a complementary way. According to Ceyhan and Yiğit (2005), the pictures used in the textbooks; it should be simple and plain, the proportion of pictures should be used in proportion to the importance of the subjects, and the pictures should clearly reflect the desired message.

Method: In this study, document review technique, one of the qualitative research methods, was used. In this study, 10 pictures and text in the 7th grade social studies textbook of EKOYAY, which MNE taught in Turkey in the 2019-2020 academic year, were analyzed in terms of picture-text relationship. The 7th grade social studies textbook taught in Turkey in the 2019-2020 academic year consists of 7 units, 254 pages and 70 images. All the pictures in the 7th grade social studies textbook were supported with informative texts. In this context, 10 pictures and texts in the 7th grade social studies textbook were examined in terms of picture-text relationship. During the data collection phase, 10 texts determined by the researchers and the picture were filled in and evaluated by the researchers (Two people), taking into consideration the evaluation criteria of the picture-text relationship developed by the researchers. In this study, descriptive analysis technique was used to analyze the data.

Findings and Discussion: According to the findings obtained from this study; The pictures are mostly supported sufficiently in the text, all the pictures are compatible with the text, they are related and can attract the attention and attention of the student. Pictures are at a level that can lead the student to think mostly on the text. Attention was paid to the ground-fund relationship in all of the pictures and texts. All the figures used in the pictures coincide with the text and the pictures are mostly suitable for the intended purpose. Students can make sufficiently accurate inferences from the pictures. All images are suitable for students' grade level. There are no negative elements (violence, sexuality, discrimination etc.) in the pictures. The pictures are partly clearly perceptible and partly permanent in memory. No picture contradicts the text, the pictures have a partial reminder feature, but most of the pictures (90%) do not contain any descriptive information about the text.

Conclusion and Suggestions: In this study, the 7th grade social studies textbook of EKOYAY, which was taught by MNE in the 2019-2020 academic year in Turkey, was evaluated in terms of the picture-text relationship. Within the scope of this study, 10 informative texts were examined under eight themes in terms of image-text relationship. According to the results of this study; The pictures are mostly supported sufficiently in the text, all the pictures are compatible with the text, they are related and can attract the attention and attention of the student. Pictures are at a level that can lead the student to think mostly on the text. Attention was paid to the ground-fund relationship in all of the pictures and texts. All the figures used in the pictures coincide with the text and the pictures are mostly suitable for the intended purpose. Students can make sufficiently accurate inferences from the pictures. All images are suitable for students' grade level. There are no negative elements (violence, sexuality, discrimination etc.) in the pictures. The pictures are partly clearly perceptible and partly permanent in memory. No picture contradicts the text, the pictures have a partial reminder feature, but most of the pictures (90%) do not contain any descriptive information about the text. Various suggestions that will benefit the literature in line with the results of this study are presented below:

- The pictures in 7th grade social studies textbook should be supported sufficiently in texts.
- The pictures in the 7th grade social studies textbook should be allowed to be sufficiently permanent in the students' memory.

Keywords: Social studies, Curriculum, Textbook, Picture-text relationship, 7th grade

Öz: Ders kitapları, öğrencilerin eğitim ve öğretim araçları arasında yer alan önemli bir kaynak olarak tanımlanabilir. Ders kitapları sınıf düzeyine göre öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeyde hazırlanarak uygun olan resim ve metinlerle tamamlanırsa ulaşılmak istenen amaca daha fazla hizmet edebilir. Bu çalışmanın amacı, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ülkemizde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında okutulan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan resimlerin, metinlerle olan ilişkisini belirlemek ve değerlendirmektir. Bu çalışma nitel bir araştırma olarak yürütülmüş ve bu çalışmada doküman incelemesi tekniğinden faydalanılmıştır. Bu çalışma ile 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 10 resim ve metnin, resim-metin ilişkisinin incelenmesi açısından uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu çalışma doğrultusunda resim-metin ilişkisini incelemek için belirlenen kriterler, araştırmacılar tarafından ilgili literatür ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu çalışma doğrultusunda elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Sonuç olarak; belirlenen resimler metinde yeterince desteklenmiş, tüm resimler metinle uyumlu ve ilişkili ve öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir. Resimler, öğrenciyi metin üzerinde çoğunlukla düşündürmeye sevk edebilecek düzeydedir ve resimlerde kullanılan tüm figürler metinle örtüşmektedir. Resim ve metinlerin tamamında zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Ancak resimler kısmen net bir şekilde algılanabilir özelliğe sahiptir, hafızada kısmen kalıcıdır ve resimlerin önemli bir bölümünde metinle ilgili herhangi bir açıklayıcı bilgi yoktur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Öğretim programı, Ders kitabı, Resim-metin ilişkisi, 7. Sınıf.

1. Giriş

Ders kitapları, öğrencilerin eğitim ve öğretim araçları arasında yer alan önemli bir kaynak olarak tanımlanabilir. Gülersoy (2013) ders kitabını, derste kullanılan ve dersin geliştirilmesine esas oluşturan araçlardan biri, ayrıca ders kitabını belli bir dersin öğretimi için ve belli bir sınıf düzeyindeki öğrencilere yönelik olarak hazırlanan, içeriği öğretim programına uygun olan, incelemesi yapılmış ve onaylanmış temel bir kaynak olarak tanımlar. Şahin'e (2004) göre 20. yüzyılın başından beri eğitim sorunlarının incelendiği ortamlarda ilk akla gelen mesele, ders kitapları meselesi olmuştur ve ders kitapları eğitim programlarının temel özelliklerinden biridir ve eğitim programı ile öğrenci arasındaki bağlantının en önemli ayağıdır. Benzer şekilde Mentiş Taş (2007) öğretim programlarında yer alan içeriğin öğrencilere aktarılmasında ders kitaplarının çok önemli bir rolü olduğunu, Gök (2003) ise ders kitaplarının öğrenme-öğretme sürecini doğrudan etkileme gücüne sahip olduğunu belirtmiştir. Delice, Aydın ve Kardeş (2009) ise ders kitabını, öğretim programlarında belirlenen amaç ve kazanımlara uygun içeriğe sahip, öğretmenlere sınıf içi etkinlikleri gerçekleştirme noktasında yardımcı olan ve eğitim-öğretim ortamlarında yaygın olarak kullanılan yazılı öğretim araçlarından biri olarak tanımlar. Demirel ve Kıröğlu (2019) ise ders kitaplarının bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanan ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyali olduğunu ifade eder. Tüm bu açıklamalardan hareketle gerek okul içinde gerekse de okul dışında sıklıkla kullanılan ders kitapları öğrenciler için önemli bir kaynaktır. Bu amaçla ders kitaplarında yazılı materyaller, resimler, fotoğraflar, grafikler, tarih şeritleri, karikatürler, ölçme-değerlendirmeler, etkinlikler ve haritalar bulunmaktadır. Bu doğrultuda ders kitaplarında yer alan, oldukça önemli olan ve ders kitaplarında sıklıkla kullanılan iki unsurun metinler ve resimler olduğu söylenebilir.

Bu bağlamda Günay (2003) metni, belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da daha fazla kişinin yazılı veya sözlü bir şekilde ürettiği bir dil dizgesi bütünü, Sever (2015) ise resmi, sanatçının dünyasında oluşturduğu içeriği görünür kılan bir öge olarak tanımlamaktadır. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğünde (2020) ise resim; “Varlıkların doğadaki görünüşlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâğıt, bez vb. üzerinde yapılan biçimleri” olarak tanımlanmaktadır. Sever (2015) ise resmi, “Kendi başına görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaran” olarak tanımlamaktadır. Fang’a (1996) göre ise resimler öğrencinin yaratıcılığını motive etmek, geliştirmek için değerli bir araç olarak kabul edilir ve öğrenciler çok fazla kelime

olmadan resimli kitaplar okuduklarında hikâye kitapları, öğrencilerin hayal güçlerini açıklar, yeniden oluşturur ve temsil eder. Bu açıklamalardan hareketle ders kitaplarında kullanılacak resim ve metinlerin belirli kurallara göre düzenlenmesi gerekir.

Bu doğrultuda Ayhan (2010) ders kitaplarındaki görsellerin metinle uyumlu, İşcan'a (2004) ise resimlemelerin metinle ilişkili ve çocukların ilgisini çekecek niteliğe sahip olması gerektiğini belirtir. Şahin (2014) görsel öğelerin metnin içeriğini etkili bir şekilde desteklemesi için metinle görsellerin kullanıldığı alanların birbiriyle tutarlı olması, metin ve metni destekleyen görsel öğeler arasına ilgisiz metinlerin ya da görsellerin girmesi etkililik düzeyini azaltmasından dolayı metinle görsellerin birbirini tamamlayacak bir biçimde düzenlenmesi gerektiğini ifade eder. Ceyhan ve Yiğit'e (2005) göre ise ders kitaplarında kullanılan resimlerin; basit ve sade olması, resimlerin oranının konuların önemi oranında kullanılması ve resimlerin verilmek istenen mesajı açık bir şekilde yansıtması gerekir. Tüm bu açıklamaların dışında ayrıca ders kitaplarında yer alan resim ve metinlerin öğrencilerin gelişim düzeylerinin ve temel becerilerinin geliştirilmesinde önemli rolleri olduğu söylenebilir.

Nitekim Karatay (2011) çocukların yazınsal nitelikli metinlerle en erken yaşlarda buluşturulması gerektiğini ve çocukların gelişim sürecinde düzeylerine uygun davranışları kazanmaları için onu düşünmeye, sormaya, sorgulamaya yönlendiren görsel bakımdan zengin kitaplara ihtiyaçları olduğunu belirtir. Kayabekir'e (2010) göre ise görsel materyaller ve ilişkili oldukları metinler arasında bir bağ kurulur, görsel materyaller bireyin dikkatini toplamasına ve metni anlamasına yardımcı olur. Demirel (1996) ise yapılan deneysel çalışmaların çoğunda resimli metinlerin resimsiz metinlere oranla daha iyi öğrenildiğini ifade etmektedir. Literatürde yapılan çalışmalar (Güneş, 2002; Özay Kabapınar, 2003; Hasenekoğlu, 2007) incelendiğinde görsel materyallerin kullanıldığı ders kitapları öğrenmeyi daha olumlu yönde etkilemektedir. Kasmaienezhadfar, Pourrajab ve Rabbani'ye (2015) göre ders kitaplarındaki resimler, zevk almak, dikkat çekmek, bir hikâyeyi pekiştirmek veya anlatmak, bir kavram öğretmek, çocuklar arasında zevk ve bilinci teşvik etmek gibi birçok görev için tasarlanır. Ders kitaplarını resim-metin ilişkisi açısından ele alınan çalışmalar (Tür ve Turla, 1999; Çakmak Güleç ve Geçgel, 2005; Sever, 2010; Karatay, 2011; Demirel, Kökçü ve Akbaba, 2018) incelendiğinde metinlerin anlaşılmasında resimlerin önemli bir işlevi söz konusudur. Bu bağlamda resimlerin metinde yeterince desteklenmesi, metinle uyumlu, ilişkili olması, öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekmesi öğrenme açısından oldukça önemlidir. İşcan'a (2004) göre ders kitapları diğer çocuk kitaplarından farklı bir şekilde resimlenir, ders kitaplarında yer alan resimler, metne bağlı olarak bilgilendirmeyi sağlar ve resimlerin metinlerle bağlantısının tam olması gerekir ayrıca resimler çocukların ilgisini çekebilecek estetik bir değere de sahip olmalıdır. İnan Yıldız ve Baş'a (2015) göre ise metin ve zemin zıtlığının üzerinde yeterince durulmaması, öğrencinin okuma esnasında metne ve görsele olan ilgisinin azalmasına neden olur. Tüm bu açıklamalardan hareketle 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metin ve resimlerin resim-metin ilişkisinin değerlendirilmesi oldukça önemlidir.

Gönen, Katrancı, Uygun ve Uçuş'a (2011) göre ilköğretim dönemindeki çocukların okumaktan zevk alan bireyler olarak yetişmelerinde okumayı zevkli ve eğlenceli hale getirecek şekilde hazırlanmış kitapların önemli rolleri vardır. Bu açıdan ders kitaplarında yer alan resimlerin ilgili oldukları metinlerle uyumlu olması, öğrencilerin ilgisini, dikkatini çekmesi ve hepsinden öte resim-metin ilişkisinin öğrenmeye katkısı açısından oldukça önemlidir. Bu yüzden bu araştırmanın problem cümlesi şöyle ifade edilebilir: Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) ülkemizde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 7. sınıflarda okuttuğu sosyal bilgiler ders kitabının resim-metin ilişkisi ne düzeydedir. Bu çalışmada, MEB tarafından 2019-2020 eğitim-öğretim yılında ülkemizde 7. sınıflarda okutulan EKOYAY'a ait sosyal bilgiler ders kitabındaki metin ve resimlerin resim-metin ilişkisi bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevaplar aranmaya çalışılmıştır:

1. Resimler metinlerde yeterince desteklenmiş midir?
2. Resimler metinlerle uyumlu ve ilişkili midir?

3. Resimler öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeyde midir?
4. Resimler öğrencileri metin üzerinde düşündürmeye sevk edebilecek düzeyde midir?
5. Resimlerde kullanılan figürler metinle örtüşüyor mu?
6. Resimler verilmek istenen amaca uygun mudur?
7. Resim ve metinlerde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiş midir?
8. Öğrenciler resimlerden doğru çıkarımlarda bulunabilir mi?
9. Resimler öğrencilerin sınıf düzeyine uygun mudur?
10. Resimlerde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) var mıdır?
11. Resimler net bir şekilde algılanabilir mi?
12. Resimler hafızada uzun süreli kalıcı mıdır?
13. Resimler metinle çelişiyor mu?
14. Resimlerin hatırlatıcı bir özelliği var mıdır?
15. Resimlerde metinlerle ilgili açıklayıcı bir bilgi verilmiş midir?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeline, kapsamına, veri toplama aracına, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli ve Kapsamı

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi tekniği ile yürütülmüştür. Yıldırım ve Şimşek (2013) doküman incelemesi tekniğini, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular ile ilgili bilgileri içeren ve yazılı materyallerin analizini kapsayan bir teknik olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmada, doküman olarak MEB'in ülkemizde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında okuttuğu EKOYAY'a ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki 10 resim ve metin, resim-metin ilişkisi açısından incelenmiştir. 2019-2020 eğitim-öğretim yılında ülkemizde okutulan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı toplam 7 üniteden, 254 sayfadan ve 70 resimden oluşmaktadır. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki resimlerin tamamı bilgilendirici metinlerle desteklenmiştir.

2.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacıların literatür ve uzman görüşleri doğrultusunda geliştirdiği resim-metin ilişkisi değerlendirme kriterleri kullanılmıştır. Toplam 15 maddeden oluşan bu kriterler; iki profesör (Bir sosyal bilgiler ve Türkçe eğitimi), iki doçent (Bir sosyal bilgiler ve Türkçe eğitimi) ve altı doktor öğretim üyesi (Üç sosyal bilgiler ve Türkçe eğitimi) tarafından incelenerek değerlendirilmiştir. Uzmanlardan alınan dönütler sonunda resim-metin ilişkisi kriterleriyle ilgili gerekli düzeltmeler yapılarak resim-metin ilişkisi değerlendirme kriterleri son halini almıştır. Verilerin toplanma aşamasında, araştırmacılar tarafından belirlenen 10 metin ve resim araştırmacıların geliştirdiği resim-metin ilişkisi değerlendirme kriterleri göz önünde bulundurularak araştırmacılar (İki kişi) tarafından doldurularak değerlendirilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmada, verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2008) göre betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya aktarmaktır ayrıca Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre betimsel analiz; analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere toplam dört aşaması vardır. Verilerin analizinde kodlayıcı güvenilirliğinin sağlanması için veriler, araştırmacılar (İki kişi) tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Bu şekilde Miles ve Huberman'ın (1994) belirlediği kodlayıcı güvenilirliği sağlanmıştır. Daha sonra iki araştırmacının kodladığı veriler Miles ve Huberman (2016) tarafından ortaya konan formül (Görüş birliği sayısı / toplam görüş birliği+görüş ayrılığı sayısı) kullanılarak araştırmanın güvenilirliği belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın güvenilirliği %90 olarak hesaplanmıştır. Miles ve Huberman'a (1994) göre bir araştırmada güvenilirliğin %70'in üzerinde

çıkması bu araştırmanın güvenilir olduğunu gösterir. Araştırmacıların yaptığı analizler arasında önemli bir farklılık (%10) tespit edilmediğinden bu durum araştırma sonuçlarının güvenilirliğinin de yüksek düzeyde olduğunu gösterir (Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Resim-metin ilişkisinin değerlendirilmesinde; belirlenen resim-metin ilişkisi uygunsu her madde için iki, kısmen uygunsu bir ve uygun değilse sıfır puan alınır. Veri toplama aracı toplam 15 maddeden oluştuğundan her temanın resim-metin ilişkisinin değerlendirilmesinde alınacak en fazla puan 30 iken en düşük puan ise sıfır (0) puandır. Resim-metin ilişkisinde yer alan her maddeden ise en fazla 20 puan alınabilirken en az ise sıfır (0) puan alınabilir. Her temanın resim-metin ilişkisinin değerlendirilmesinde alınan puanlar 0-9 arasında ise resim-metin ilişkisi yetersiz, 10-19 arasında ise kısmen yeterli ve 20-30 arasında ise yeterli olarak değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde, bu çalışma kapsamında incelenen 10 metnin ve resmin resim-metin ilişkisini gösteren bulgulara yer verilmiştir.

3.1. “Özgürüm, Sorumluluklarımın Olduğu Yere Kadar” Temasında Yer Alan Resim-Metin İlişkisine Yönelik Bulgular

“Özgürüm, Sorumluluklarımın Olduğu Yere Kadar” adlı temada yer alan metindeki resim-metin ilişkisine ait bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Özgürüm, Sorumluluklarımın Olduğu Yere Kadar Temasındaki Resim-Metin İlişkisi

Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır	Puan
1 Resim metinde yeterince desteklenmiştir.		1		1
2 Resim metinle uyumlu ve ilişkilidir.	2			2
3 Resim öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir.	2			2
4 Resim öğrencileri metin üzerinde düşündürmeye sevk edebilecek düzeydedir.	2			2
5 Resimde kullanılan figürler metinle örtüşmektedir.	2			2
6 Resim verilmek istenen amaca uygundur.		1		1
7 Resimde ve metinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	2			2
8 Öğrenciler resimlerden doğru çıkarımlarda bulunabilir.		1		1
9 Resim öğrencilerin sınıf düzeyine uygundur.	2			2
10 Resimde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur.	2			2
11 Resim net bir şekilde algılanabilir.	2			2
12 Resim hafızada uzun süreli kalıcıdır.		1		1
13 Resim metinle çelişmemektedir.	2			2
14 Resmin hatırlatıcı bir özelliği vardır.		1		1
15 Resimde metinle ilgili açıklayıcı bir bilgi verilmiştir.			2	2
Temadan Alınan Toplam Puan	18	5	2	25

Tablo 1’e göre resim, metinde kısmen desteklenmiş, metinle uyumlu, ilişkili ve öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir. Resim net bir şekilde algılanabilir, resimde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur ve resim metinle çelişmemektedir ve resimde metinle ilgili açıklayıcı bilgiye yer verilmiştir. Bu temadan alınan toplam puan 20’nin üzerinde olduğundan bu tema için resim-metin ilişkisinin yeterli ve uygun olduğu söylenebilir. “Özgürüm, Sorumluluklarımın Olduğu Yere Kadar” temasında bulunan metinde yer alan resme Şekil 1’de yer verilmiştir.

Şekil 3: Osmanlı Devletinin Fetih Siyaseti Temasında Yer Alan Resim

3.4. “Osmanlı Devletinin Kuruluşu I” Temasında Yer Alan Birinci Resim-Metin İlişkisine Yönelik Bulgular

“Osmanlı Devletinin Kuruluşu I” adlı temada yer alan metindeki resim-metin ilişkisine ait bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Osmanlı Devletinin Kuruluşu I Temasındaki Birinci Resim-Metin İlişkisi

Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır	Puan
1 Resim metinde yeterince desteklenmiştir.		1		1
2 Resim metinle uyumlu ve ilişkilidir.	2			2
3 Resim öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir.	2			2
4 Resim öğrencileri metin üzerinde düşündürmeye sevk edebilecek düzeydedir.	2			2
5 Resimde kullanılan figürler metinle örtüşmektedir.	2			2
6 Resim verilmek istenen amaca uygundur.	2			2
7 Resimde ve metinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	2			2
8 Öğrenciler resimlerden doğru çıkarımlarda bulunabilir.	2			2
9 Resim öğrencilerin sınıf düzeyine uygundur.	2			2
10 Resimde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur.	2			2
11 Resim net bir şekilde algılanabilir.		1		1
12 Resim hafızada uzun süreli kalıcıdır.		1		1
13 Resim metinle çelişmemektedir.	2			2
14 Resmin hatırlatıcı bir özelliği vardır.		1		1
15 Resimde metinle ilgili açıklayıcı bir bilgi verilmiştir.			0	0
Temadan Alınan Toplam Puan	20	4	0	24

Tablo 4’e göre resim metinde kısmen desteklenmiş, metinle uyumlu, ilişkili ve öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir. Resim kısmen net bir şekilde algılanabilir, resimlerde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur ve resim metinle çelişmemektedir ancak resimde metinle ilgili herhangi bir açıklayıcı bilgiye yer verilmemiştir. Bu temadan alınan toplam puan 20’nin üzerinde olduğundan bu tema için resim-metin ilişkisinin yeterli ve uygun olduğu söylenebilir. “Osmanlı Devletinin Kuruluşu I” adlı temada bulunan metinde yer alan resme Şekil 4’te yer verilmiştir.

Şekil 4: Osmanlı Devletinin Kuruluşu I Temasında Yer Alan Resim

3.5. “Osmanlı Devletinin Kuruluşu II” Temasında Yer Alan İkinci Resim-Metin İlişkisine Yönelik Bulgular

“Osmanlı Devletinin Kuruluşu II” adlı temada yer alan metindeki resim-metin ilişkisine ait bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Osmanlı Devletinin Kuruluşu II Temasındaki Resim-Metin İlişkisi

Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır	Puan
1 Resim metinde yeterince desteklenmiştir.		1		1
2 Resim metinle uyumlu ve ilişkilidir.	2			2
3 Resim öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir.	2			2
4 Resim öğrencileri metin üzerinde düşündürmeye sevk edebilecek düzeydedir.		1		1
5 Resimde kullanılan figürler metinle örtüşmektedir.	2			2
6 Resim verilmek istenen amaca uygundur.	2			2
7 Resimde ve metinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	2			2
8 Öğrenciler resimlerden doğru çıkarımlarda bulunabilir.	2			2
9 Resim öğrencilerin sınıf düzeyine uygundur.	2			2
10 Resimde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur.	2			2
11 Resim net bir şekilde algılanabilir.	2			2
12 Resim hafızada uzun süreli kalıcıdır.		1		1
13 Resim metinle çelişmemektedir.	2			2
14 Resmin hatırlatıcı bir özelliği vardır.		1		1
15 Resimde metinle ilgili açıklayıcı bir bilgi verilmiştir.			0	0
Temadan Alınan Toplam Puan	20	4	0	24

Tablo 5’e göre resim metinde kısmen desteklenmiş, metinle uyumlu, ilişkili ve öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir. Resim kısmen net bir şekilde algılanabilir, resimlerde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur ve resim metinle çelişmemektedir ancak resimde metinle ilgili herhangi bir açıklayıcı bilgiye yer verilmemiştir. Bu temadan alınan toplam puan 20’nin üzerinde olduğundan bu tema için resim-metin ilişkisinin yeterli ve uygun olduğu söylenebilir. “Osmanlı Devletinin Kuruluşu II” adlı temada bulunan metinde yer alan resme Şekil 5’te yer verilmiştir.

Şekil 5: Osmanlı Devletinin Kuruluşu II Temasında Yer Alan Resimler

3.6. “Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri I” Temasında Yer Alan Birinci Resim-Metin İlişkisine Yönelik Bulgular

“Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri I” adlı temada yer alan metindeki resim-metin ilişkisine ait bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri I Temasındaki Resim-Metin İlişkisi

Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır	Puan
1 Resim metinde yeterince desteklenmiştir.	2			2
2 Resim metinle uyumlu ve ilişkilidir.	2			2
3 Resim öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir.	2			2
4 Resim öğrencileri metin üzerinde düşündürmeye sevk edebilecek düzeydedir.	2			2
5 Resimde kullanılan figürler metinle örtüşmektedir.	2			2
6 Resim verilmek istenen amaca uygundur.	2			2
7 Resimde ve metinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	2			2
8 Öğrenciler resimlerden doğru çıkarımlarda bulunabilir.	2			2
9 Resim öğrencilerin sınıf düzeyine uygundur.	2			2
10 Resimde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur.	2			2
11 Resim net bir şekilde algılanabilir.		1		1
12 Resim hafızada uzun süreli kalıcıdır.		1		1
13 Resim metinle çelişmemektedir.	2			2
14 Resmin hatırlatıcı bir özelliği vardır.		1		1
15 Resimde metinle ilgili açıklayıcı bir bilgi verilmiştir.			0	0
Temadan Alınan Toplam Puan	22	3	0	25

Tablo 6’ya göre resimler metinde desteklenmiş, metinle uyumlu, ilişkili ve öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir. Resimler kısmen net bir şekilde algılanabilir, resimlerde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur ve resimler metinle çelişmemektedir ancak resimlerde metinle ilgili herhangi bir açıklayıcı bilgiye yer verilmemiştir. Bu temadan alınan toplam puan 20’nin üzerinde olduğundan bu tema için resim-metin ilişkisinin yeterli ve uygun olduğu söylenebilir. “Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri I” adlı temada bulunan metinde yer alan resme Şekil 6’da yer verilmiştir.

Şekil 6: Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri I Temasında Yer Alan Resimler

3.7. “Seyyahların Gözüyle Osmanlı” Temasında Yer Alan Resim-Metin İlişkisine Yönelik Bulgular

“Seyyahların Gözüyle Osmanlı” adlı temada yer alan metindeki resim-metin ilişkisine ait bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Seyyahların Gözüyle Osmanlı Temasındaki Resim-Metin İlişkisi

Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır	Puan
1 Resim metinde yeterince desteklenmiştir.		1		1
2 Resim metinle uyumlu ve ilişkilidir.	2			2
3 Resim öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir.	2			2
4 Resim öğrencileri metin üzerinde düşündürmeye sevk edebilecek düzeydedir.	2			2
5 Resimde kullanılan figürler metinle örtüşmektedir.	2			2
6 Resim verilmek istenen amaca uygundur.	2			2
7 Resimde ve metinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	2			2
8 Öğrenciler resimlerden doğru çıkarımlarda bulunabilir.		1		1
9 Resim öğrencilerin sınıf düzeyine uygundur.	2			2
10 Resimde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur.	2			2
11 Resim net bir şekilde algılanabilir.		1		1
12 Resim hafızada uzun süreli kalıcıdır.		1		1
13 Resim metinle çelişmemektedir.	2			2
14 Resmin hatırlatıcı bir özelliği vardır.		1		1
15 Resimde metinle ilgili açıklayıcı bir bilgi verilmiştir.			0	0
Temadan Alınan Toplam Puan	18	5	0	23

Tablo 7’ye göre resim metinde kısmen desteklenmiş, metinle uyumlu, ilişkili ve öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir. Resim kısmen net bir şekilde algılanabilir, resimlerde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur ve resim metinle çelişmemektedir ancak resimde metinle ilgili herhangi bir açıklayıcı bilgiye yer verilmemiştir. Bu temadan alınan toplam puan 20’nin üzerinde olduğundan bu tema için resim-metin ilişkisinin yeterli ve uygun olduğu söylenebilir. “Seyyahların Gözüyle Osmanlı” adlı temada bulunan metinde yer alan resme Şekil 7’de yer verilmiştir.

Şekil 7: Seyyahların Gözüyle Osmanlı Temasında Yer Alan Resim

3.8. “Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri II” Temasında Yer Alan İkinci Resim-Metin İlişkisine Yönelik Bulgular

“Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri II” adlı temada yer alan metindeki resim-metin ilişkisine ait bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri II Temasındaki Resim-Metin İlişkisi

Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır	Puan
1 Resim metinde yeterince desteklenmiştir.		1		1
2 Resim metinle uyumlu ve ilişkilidir.	2			2
3 Resim öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir.	2			2
4 Resim öğrencileri metin üzerinde düşündürmeye sevk edebilecek düzeydedir.	2			2
5 Resimde kullanılan figürler metinle örtüşmektedir.	2			2
6 Resim verilmek istenen amaca uygundur.		1		1
7 Resimde ve metinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	2			2
8 Öğrenciler resimlerden doğru çıkarımlarda bulunabilir.		1		1
9 Resim öğrencilerin sınıf düzeyine uygundur.	2			2
10 Resimde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur.		1		1
11 Resim net bir şekilde algılanabilir.		1		1
12 Resim hafızada uzun süreli kalıcıdır.		1		1
13 Resim metinle çelişmemektedir.	2			2
14 Resmin hatırlatıcı bir özelliği vardır.	2			2
15 Resimde metinle ilgili açıklayıcı bir bilgi verilmiştir.			0	0
Temadan Alınan Toplam Puan	16	6	0	22

Tablo 8’e göre resim metinde kısmen desteklenmiş, metinle uyumlu, ilişkili ve öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir. Resim kısmen net bir şekilde algılanabilir, kısmen resimlerde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) vardır ve resim metinle çelişmemektedir ancak resimde metinle ilgili açıklayıcı bilgiye yer verilmemiştir. Bu temadan alınan toplam puan 20’nin üzerinde olduğundan bu tema için resim-metin ilişkisinin yeterli ve uygun olduğu söylenebilir. “Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri II” adlı temada bulunan metinde yer alan resme Şekil 8’de yer verilmiştir.

2.97
Fransız İhtilali'nin başlangıcında Paris'te Bastille Hapishanesi'nin basılmasını gösteren tablo (Henry Singleton, İngiliz ressam)

Şekil 8: Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri II Temasında Yer Alan Resim

3.9. "Yeryüzünde Yaşam" Temasında Yer Alan Resim-Metin İlişkisine Yönelik Bulgular

"Yeryüzünde Yaşam" adlı temada yer alan metindeki resim-metin ilişkisine ait bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Yeryüzünde Yaşam Temasındaki Resim-Metin İlişkisi

Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır	Puan
1 Resim metinde yeterince desteklenmiştir.	2			2
2 Resim metinle uyumlu ve ilişkilidir.	2			2
3 Resim öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir.	2			2
4 Resim öğrencileri metin üzerinde düşündürmeye sevk edebilecek düzeydedir.	2			2
5 Resimde kullanılan figürler metinle örtüşmektedir.	2			2
6 Resim verilmek istenen amaca uygundur.	2			2
7 Resimde ve metinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	2			2
8 Öğrenciler resimlerden doğru çıkarımlarda bulunabilir.	2			2
9 Resim öğrencilerin sınıf düzeyine uygundur.	2			2
10 Resimde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur.	2			2
11 Resim net bir şekilde algılanabilir.		1		1
12 Resim hafızada uzun süreli kalıcıdır.		1		1
13 Resim metinle çelişmemektedir.	2			2
14 Resmin hatırlatıcı bir özelliği vardır.		1		1
15 Resimde metinle ilgili açıklayıcı bir bilgi verilmiştir.	2			2
Temadan Alınan Toplam Puan	24	3	-	27

Tablo 9'a göre resim metinde desteklenmiş, metinle uyumlu, ilişkili ve öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir. Resim kısmen net bir şekilde algılanabilir, resimlerde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur ve resim metinle çelişmemektedir ve resimde metinle ilgili açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir. Bu temadan alınan toplam puan 20'nin üzerinde olduğundan bu tema için resim-metin ilişkisinin yeterli ve uygun olduğu söylenebilir. "Yeryüzünde Yaşam" adlı temada bulunan metinde yer alan resme Şekil 9'da yer verilmiştir.

Şekil 9: Yeryüzünde Yaşam Temasında Yer Alan Resim

3.10. “Dünyayı Biz Kurtaracağız” Temasında Yer Alan Resim-Metin İlişkisine Yönelik Bulgular

“Dünyayı Biz Kurtaracağız” adlı temada yer alan metindeki resim-metin ilişkisine ait bulgular Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Dünyayı Biz Kurtaracağız Temasındaki Resim-Metin İlişkisi

Resim-Metin İlişkisi Değerlendirme Kriterleri	Evet	Kısmen	Hayır	Puan
1 Resim metinde yeterince desteklenmiştir.		1		1
2 Resim metinle uyumlu ve ilişkilidir.	2			2
3 Resim öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir.	2			2
4 Resim öğrencileri metin üzerinde düşündürmeye sevk edebilecek düzeydedir.	2			2
5 Resimde kullanılan figürler metinle örtüşmektedir.	2			2
6 Resim verilmek istenen amaca uygundur.	2			2
7 Resimde ve metinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	2			2
8 Öğrenciler resimlerden doğru çıkarımlarda bulunabilir.		1		1
9 Resim öğrencilerin sınıf düzeyine uygundur.	2			2
10 Resimde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur.	2			2
11 Resim net bir şekilde algılanabilir.		1		1
12 Resim hafızada uzun süreli kalıcıdır.		1		1
13 Resim metinle çelişmemektedir.	2			2
14 Resmin hatırlatıcı bir özelliği vardır.	2			2
15 Resimde metinle ilgili açıklayıcı bir bilgi verilmiştir.			0	0
Temadan Alınan Toplam Puan	20	4	0	24

Tablo 10’a göre resim metinde kısmen desteklenmiş, metinle uyumlu, ilişkili ve öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir. Resim kısmen net bir şekilde algılanabilir, resimlerde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur ve resim metinle çelişmemektedir ancak resimde metinle ilgili herhangi bir açıklayıcı bilgiye yer verilmemiştir. Bu temadan alınan toplam puan 20’nin üzerinde olduğundan bu tema için resim-metin ilişkisinin yeterli ve uygun olduğu söylenebilir. “Dünyayı Biz Kurtaracağız” adlı temada bulunan metinde yer alan resme Şekil 10’da yer verilmiştir.

Şekil 10: Dünyayı Biz Kurtaracağız Temasında Yer Alan Resim

3.11. Tüm Temalardan ve Maddelerden Alınan Puanlara Yönelik Bulgular

Bu bölümde resim-metin ilişkisi değerlendirme kriterlerinde yer alan maddelerin aldığı toplam ve ortalama puanlar incelenmiştir. Bu bağlamda bu araştırma kapsamında incelenen tüm temalarda yer alan maddelerin aldığı toplam ve ortalama puanlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Tüm Temalarda Yer Alan Maddelerden Alınan Toplam Puanlar

Tüm Temalarda Yer Alan Maddeler	Puan
1. Resim metinde yeterince desteklenmiştir.	13
2. Resim metinle uyumlu ve ilişkilidir.	20
3. Resim öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir.	20
4. Resim öğrencileri metin üzerinde düşündürmeye sevk edebilecek düzeydedir.	18
5. Resimde kullanılan figürler metinle örtüşmektedir.	20
6. Resim verilmek istenen amaca uygundur.	18
7. Resimde ve metinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	20
8. Öğrenciler resimlerden doğru çıkarımlarda bulunabilir.	15
9. Resim öğrencilerin sınıf düzeyine uygundur.	20
10. Resimde olumsuz bir unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur.	19
11. Resim net bir şekilde algılanabilir.	14
12. Resim hafızada uzun süreli kalıcıdır.	11
13. Resim metinle çelişmemektedir.	20
14. Resmin hatırlatıcı bir özelliği vardır.	14
15. Resimde metinle ilgili açıklayıcı bir bilgi verilmiştir.	4
Tüm Maddelerin Ortalama Puanı	16,4

Tablo 11’e göre tüm resimler metinlerle uyumlu ve ilişkilidir. Tüm resimler öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir. Tüm resimlerde kullanılan figürler metinle örtüşmektedir. Tüm resimlerde ve metinlerde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Tüm resimler öğrencilerin sınıf düzeyine uygundur. Hiçbir resim verilen metinlerle çelişmemektedir ancak sadece iki resimde metinle ilgili açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir. Tüm maddelerden alınan puanların ortalaması ise 20 üzerinden 16,4’tür. Bu ortalama da yaklaşık olarak %82’ye denk gelmektedir. Bu sonuç “Resimde metinle ilgili açıklayıcı bir bilgi verilmiştir” maddesi dışındaki tüm maddelerin resim-metin ilişkisi açısından oldukça yüksek düzeyde yeterli olduğunu gösterir.

Tablo 12’de resim-metin ilişkisi incelenen temalardan alınan toplam ve ortalama puanlara yer verilmiştir.

Tablo 12: Resim-Metin İlişkisi İncelenen Temalardan Alınan Toplam Puanlar

Resim-Metin İlişkisi İncelenen Temalar	Puan
1. Özgürüm, Sorumluluklarımın Olduğu Yere Kadar	25
2. Medyanın Hayatımızdaki Yeri	24
3. Osmanlı Devletinin Fetih Siyaseti	28
4. Osmanlı Devletinin Kuruluşu I	24
5. Osmanlı Devletinin Kuruluşu II	24
6. Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri I	25
7. Seyyahların Gözüyle Osmanlı	23
8. Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri II	22
9. Yeryüzünde Yaşam	27
10. Dünyayı Biz Kurtaracağız	24
Tüm Temaların Ortalama Puanı	24,6

Tablo 12’ye göre Osmanlı Devletinin Fetih Siyaseti temasından en yüksek puan (28 puan) alınırken en düşük puan (22 puan) ise Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlıya Etkileri II temasından alınmıştır. Tüm temaların ortalama puanı ise 24,6’dır. Bu sonuç araştırma kapsamında incelenen tüm temalarda resim-metin ilişkisinin oldukça yüksek düzeyde yeterli olduğunu gösterir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışma kapsamında, ülkemizde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında MEB tarafından okutulan EKOYAY’a ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan sekiz tema altındaki 10 bilgilendirici metin ve resim resim-metin ilişkisi açısından incelenmiştir. Bu bağlamda incelenen tüm temaların resim-metin ilişkisi yeterli düzeydedir. Bu çalışma sonuçlarına göre; resimler çoğunlukla metinde yeterince desteklenmiş, tüm resimler metinle uyumlu, ilişkili ve öğrencinin ilgisini ve dikkatini çekebilecek düzeydedir. Resimler öğrenciyi metin üzerinde çoğunlukla düşündürmeye sevk edebilecek düzeydedir. Resim ve metinlerin tamamında zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiş, resimlerde kullanılan tüm figürler metinlerle örtüşmektedir ve resimler verilmek istenen amaca çoğunlukla uygundur. Öğrenciler resimlerden yeterince doğru çıkarımlarda bulunabilir ve tüm resimler öğrencilerin sınıf düzeyine uygundur. Resimlerin önemli bir bölümünde herhangi bir olumsuz unsur (şiddet, cinsellik, ayrımcılık vb.) yoktur, resimler çoğunlukla net bir şekilde algılanabilir ve kısmen hafızada kalıcı bir özelliğe sahiptir. Hiçbir resim metinle çelişmemektedir, resimler kısmen hatırlatıcı bir özelliğe sahiptir ancak resimlerin büyük bir bölümünde (%80) metinle ilgili herhangi bir açıklayıcı bilgi yoktur.

Tüm bu sonuçlardan hareketle, bu çalışma kapsamında incelenen resim ve metinlerin resim-metin ilişkisinin çoğunlukla olumlu ve faydalı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ancak resimlerin öğrencilerin hafızasında yeterince kalıcı olmaması, resimlerin net bir şekilde algılanamaması, öğrencilerin resimlerde verilmek istenen amaca yeterince ulaşamaması ve resimlerin büyük bir bölümünde (%90) metinle ilgili herhangi bir açıklayıcı bilginin olmaması ise olumsuz bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Nitekim Gönen, Katrancı, Uygun ve Uçuş’a (2011) göre çocuk kitaplarında yer alan resimlerin açık, net ve metinle ilişkili olmasına ve sanatsal açıdan bir değer taşımasına özen gösterilmelidir. Bu doğrultuda bu çalışma kapsamında yer alan resimlerin yeterince net bir şekilde algılanamaması olumsuz bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Uyumaz’a (2019) göre çocuklar resim ve metin arasında bir ilişki kuramadığı zaman zihninde oluşacak bazı sorulara cevaplar bulamayacak ve bununla birlikte zihnine kodlayacağı kavramları yanlış veya eksik olarak aktaracaktır. Aygün’e (2014) göre metnin içeriğinde verilmeye çalışılan duygulara göre belirlenen renkler metnin gerçekliğini arttırarak resmin kolaylıkla algılanmasını ve içselleştirmesini sağlar. Kayabekir ve Tepecik’e (2018) göre resimli kitaplarda yer

alan resimlemelerin okuyucunun görsel algısı ve bilişsel sistemiyle etkileşim içinde olması önemlidir ve bu etkileşim resim ve metin arasındaki tutarlı ilişkiye bağlıdır. Bu çalışmadaki resimlerin öğrencilerin hafızasında yeterince kalıcı olmaması ve öğrencilerin resimlerde verilmek istenen amaca yeterince ulaşamaması Aygün'ün (2014), Uyumaz'ın (2019) ve Kayabekir ve Tepecik'in (2018) açıkladığı bu durumlardan kaynaklanmış olabilir.

Karadağ (2019) ilkökul dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin metinlerle olan uyumunu incelediği araştırmada resimlerin, öğrencilerin metinlerin içeriğini tahmin edebilmesini düşük düzeyde sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonucun yapılan bu çalışma sonucuyla kısmen örtüştüğü söylenebilir. Zira bu çalışmada incelenen resimler kısmen hafızada kalıcı bir özelliğe ve kısmen hatırlatıcı bir özelliğe sahiptir. Ayrıca Acun (2019) sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel-metin ilişkisi üzerine yaptığı çalışmada 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan görsellerin tasarım ilkelerine uygun olduğu, zemin-fon ilişkisine dikkat edildiğini ve kullanılan görsellerin öğrencilerin düzeyine uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan bu çalışma sonucunda da bu çalışma kapsamında incelenen resimlerin tamamının öğrencilerin sınıf düzeyine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eğedemir (2017) 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsel-metin ilişkisi açısından incelenmesine yönelik yaptığı çalışmada 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki resimlerde kullanılan renklerin dikkat çekici olmadığı daha çok mat ya da soluk olduğunu tespit etmiştir. Bu sonucun yapılan bu çalışmanın sonucuyla kısmen örtüştüğü söylenebilir. Çünkü bu çalışma sonucunda resimlerin çoğunun (%70) kısmen net bir şekilde algılanabilir özelliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle ders kitaplarında kullanılan resimlerin açık, anlaşılır veya net olmaması öğrencilerin ilgisini ve dikkatini olumsuz yönde etkileyebilir.

Tepecik ve Kayabekir'e (2017) göre görsel materyaller etkili bir biçimde metinle ilişkilendirildiğinde bireyin en önemli bilgiye dikkatini vermesine, metnin bilgisel bağlantılarını güçlendirerek kavramsal bağlantılar kurmada daha somut ve anlaşılır örnekler sunar. Aygün'e (2014) göre resimli kitaplarda yer alan resimler ve metinler birbirini tamamlayıcı özellikte olmalıdır. Bu çalışma kapsamında yer alan tüm resimlerin metinle uyumlu ve ilişkili olması bu açıdan oldukça olumludur. Karatay'a (2011) göre resimlerde metindeki içerikten söz edilmesi çocukların hikâyeyi anlamasını kolaylaştırır. Ancak bu çalışma kapsamında yer alan resimlerin büyük çoğunluğunda (%90) metnin içeriğiyle ilgili herhangi bir açıklayıcı bilgiye yer verilmemesi olumsuz bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Tepecik ve Kayabekir'e (2017) göre eğitimde etkili bir araç olan resimli kitaplarda yer alan resimlerin okuyucunun görsel algısı ve bilişsel sistemiyle tam olarak etkileşim içinde olması resim ve metin arasındaki tutarlı ilişkiye bağlıdır. Bu açıklama doğrultusunda, bu çalışma sonuçlarına göre resimler metinlerde yeterince desteklenmiş, tüm resimlerin metinlerle uyumlu ve ilişkili olması oldukça faydalı bir tutum olarak değerlendirilebilir.

Baş ve Yıldız (2014), Yıldız ve Baş (2015), Demirel, Kökçü ve Akbaba (2018) yaptıkları çalışmalarda Türkçe ders kitaplarında resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edildiğini tespit etmiştir. Bu bağlamda bu çalışma kapsamında yer alan resim ve metinlerin tamamında da zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiş olması olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma sonuçları doğrultusunda literatüre fayda sağlayacak çeşitli öneriler aşağıda sunulmuştur:

- 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan resimlerin ilgili metinlerde yeterince ve daha fazla desteklenmesi gerekir.
- 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan resimlerin öğrencilerin hafızasında yeterince kalıcı olmasına olanak sağlanmalıdır.

- 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan resimlerin daha açık ve net bir şekilde algılanmasına daha fazla olanak sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan resimlerde verilmek istenen amaca ulaşmalarına daha fazla önem verilmelidir.
- 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan resimlerde metnin içeriği ile ilgili açıklayıcı bilgilere daha fazla yer verilmelidir.

Kaynakça

- Acun, A. (2019). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel-metin ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aygün, A. (2014). *2004-2013 Yılları arasında yayımlanan resimli öykü kitaplarında metin resim ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ayhan, Y. (2010). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabı resimlemelerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerin yaptığı resimlemelerle karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baş, B. & Yıldız, F. İ. (2014). İlkokul Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 139-151.
- Ceyhan, E. & Yiğit, B. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Anı Yayıncılık.
- Çakmak Güleç, H. & Geçgel, H. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Kök Yayıncılık.
- Delice, A., Aydın, E. & Kardeş, D. (2009). Öğretmen adayı gözüyle matematik ders kitaplarında görsel öğelerin kullanımı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 16, 75-92.
- Demirel, M. (1996). Bilgilendirici metin türünün ve okuduğunu anlama becerisinin altıncı sınıf öğrencilerinin öğrenme düzeyine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(12), 245-254.
- Demirel, Ö. & Kiroğlu, K. (2019). Eğitim ve ders kitapları. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu (Yay. haz.). *Ders kitabı incelemesi* içinde (3. baskı) (s. 1-11). Pegem Akademi.
- Demirel, Ş., Kökçü, Y. & Akbaba, R. S. (2018). 5. Sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 224-243.
- Eğedemir, M. P. (2017). *7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsel-metin ilişkisi açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fang, Z. (1996). Illustrations, text, and the child reader: What are pictures in children's storybooks for?. *Reading Horizons: A Journal of Literacy and Language Arts*, 37(2). Erişim adresi: https://scholarworks.wmich.edu/reading_horizons/vol37/iss2/3
- Gök, F. (2003) *Vatandaşlık ve insan hakları eğitimi ders kitapları, ders kitaplarında insan hakları: Tarama sonuçları içinde*. Tarih Vakfı Yayımları.

- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. & Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36(160), 250-265.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 2(1), 8-26.
- Günay, D. (2003). *Metin bilgisi*. Multilingual.
- Güneş, F. (2002). *Ders kitaplarının incelenmesi*. Ocak Yayınları.
- İnan Yıldız, İ. & Baş, B. (2015). İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 251-268.
- İşcan, A. (2004). *İlköğretim ikinci kademe sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kabapınar, F. (2003). Oluşturmacı anlayışı yansıtması açısından Türk ve İngiliz fen bilgisi kitaplarındaki görsel öğeler. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 119-126.
- Karadağ, K. (2019). *İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyumunun incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karatay, H. (2011). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (Yay. haz.). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* içinde (s. 77-125). Grafiker Yayınları.
- Kasmaienezhadfar, S., Pourrajab, M. & Rabbani, M. (2015). Effects of pictures in textbooks on students' creativity. *Multi Disciplinary Edu Global Quest (Quarterly)*, 4(2), 83-96.
- Kayabekir, T. (2010). *İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabı tasarımında yer alan illüstrasyonların metne uygunluk açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kayabekir, T. & Tepecik, A. (2018). Resimlemelerin metne uygunluklarının değerlendirilmesine yönelik bir ölçek önerisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 405-429.
- Mentiş Taş, A. (2007). Yeni sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 519-532.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook: Qualitative data analysis* (2th edition). SAGE Publications.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi* (2. baskı). (Çev. Ed. S. Akbaba Altun & A. Ersoy). Pegem Akademi.
- Özay, E. & Hasenekoğlu, İ. (2007). Lise-3 biyoloji ders kitaplarındaki görsel sunumla gözlemlenen bazı sorunlar. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 4(1), 80-91.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2015). *Çocuk ve edebiyat* (8. baskı). Tudem Yayınları.
- Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 365-375.

-
- Şahin, M. (2014). Sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 31-46.
- Tepecik, A. & Kayabekir, T. (2017). Resim-metin ilişkisinde yapısal ve bilişsel kavramların tasarım sürecine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(4), 1641-1653.
- Tür, G. & Turla, A. (1999). *Okul öncesinde çocuk, edebiyat ve kitap*. Ya-Pa Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2020). *Güncel Türkçe Sözlüğü*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Uyumaz, F. (2019). *Sedat Girgin'in resimlediği kitaplardan örneklerle çocuk edebiyatında resim-metin ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Seçkin Yayıncılık.